

**OMILIA I LA ADORMIREA
PREASFINTEI STĂPÂNEI NOASTRE,
NĂSCĂTOAREA DE DUMNEZEU¹**

Sfântul Andrei Criteanul

Cei care ați venit în acest locaș al Născătoarei de Dumnezeu, veniți, vă rog, să mă ajutați astăzi pe mine, cel ce trudesec la cuvânt și care nu pot să mă înalț la înălțimea și profunzimea minunii. Apoi astfel urcând împreună cu mine la înălțimea sulului, la ceea ce se spune, să ne plecăm asupra tainelor lui Dumnezeu și să auzim cuvintele de prohodire.

Cuvântul mântuitor și preabun, Cuvântul cel ipostatic și mai presus de fire, săvârșind cu trupul toată iconomia pe pământ pentru noi și plinind toate cele profețite odinioară despre El, arătându-ne pe noi întru El și pe El întreg întru noi, a umplut cerul și pământul de slavă și prin sfințenia Lui a îmbogățit toată făptura. Căci a biruit, pironindu-Se pe cruce, pe începătorul răutății, și, luptându-Se cu moartea, a desființat tirania ei asupra noastră. Iar locașul cel fără rază al iadului și sălașurile de acolo le-a nimicit, închizând pânțele lui atotmistuitor, ca să nu mai primească acolo în stăpânire sufletele cele de un chip cu Dumnezeu ale sfinților. Căci trebuia, pe cât cred, să înceteze, dar nu cu totul, hotărârile vechiului blestem. Căci cuvântul lui Dumnezeu era ca cei pe care i-a adus odată din pământ, în pământ să se întoarcă. Fiindcă firea luată mai înainte din pământ încă nu fusese eliberată din robie în naștere și în stricăciune. Trebuia ca Cel ce S-a asemănat întru toate fraților² afară numai de păcat, să arate în El Însuși toate semnele firii. De aceea, Dumnezeu fiind, din iubire de oameni, S-a făcut om. Și a gustat din pătimiri spre dovedirea asemănării cu noi, pentru ca prin pătimirile Celui Nepătimitor să fim noi în afara patimilor. A

¹ Andreas Cretensis, *Homilia I in dormitionem s. Marie (Homilia XII, CPG 8181, BHG 1122), PG 97, 1045-1072. Ediție realizată în cadrul Departamentului de valori-zare a tezaurului patristic al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei.*

² Evrei 2, 17.

primit cercarea stricăciunii și să sufere moartea și să ajungă în tărâmul fără zâmbet al iadului, pentru ca noi, scăpând din legăturile de aici, să ne mutăm la nesticăciune. Dar pentru aceasta nu scăpăm de moartea naturală. Căci dacă am fi primit existența numai prin har, nu prin fire, am fi fost plăsmuiți nemuritori.

Pentru ce vorbesc despre acestea, fraților, și pentru care pricină am ajuns la aceste cuvinte? Fiindcă dacă urmează să tratăm despre tainele privitoare la mutarea cea mai presus de fire, este necesar să aducem puțin cuvântul la Stăpânul și Domnul și Dumnezeuul nostru Iisus Hristos și apoi astfel, în ordine, să-l unim cu subiectul nostru. Fiindcă era necesar oamenilor să moară o dată și era acest lucru absolut necesar firii noastre, mai cu seamă pentru că a primit această hotărâre de sus, de la Plăsmuitorul. Pentru aceasta și Domnul a murit o dată, făcându-Se răscumpărare a unei morți, pentru ca pe toți să-i slobozească din amara robie a morții și, cum spune dumnezeiescul tâlcuitor: *Și să izbăvească pe acei pe care frica morții îi ținea în robie toată viața*³. Ce oare? Acum nu vom mai muri cu moartea aceea? ar spune, poate, cineva. Da, vom muri. Totuși, nu vom rămâne în ea cum eram arătați mai înainte, când eram ținuteți legați de moarte, prin zăpășul păcatului. Și dacă este așa, nici n-ar mai trebui să murim, ar spune cineva în chip potrivit. Căci sunt unii care au și scăpat de ea, s-au slobozit de moarte, potrivit cu sfânta descoperire. Aceea este cu adevărat tirania morții și moartea, când, murind, nu ni se mai îngăduie să ne întoarcem la viață. Fiindcă ori de câte ori am muri, după moarte, iarăși vom trăi și încă o viață mai bună. În mod vădit aceasta nu moarte este, ci adormire și revenire la o a doua viață, prin odihna de toate cele pământești, trimițându-i și ducându-i dincolo pe cei de aici. Pe care a arătat-o mai limpede autorul Pildelor: *moartea este odihnă bărbatului*⁴. Căci l-a închis Dumnezeu ca să nu mai poată lucra ceea ce lucra. Dar ce altceva s-ar putea înțelege moartea decât despărțirea sufletului de trup, provocând nădejdea învierii printr-o astfel de despărțire a mădulelor, și apoi prin împreunarea lor la loc, încredințându-ne prin nădejde de mutarea la nesticăciune și la o viață mai bună, ca să nu mai slujim noi păcatului într-o viață în trup împătimită de cele ce cad sub simțuri?

³ Evrei 2, 15.

⁴ Ecclesiasticul 38, 25.

Dacă, așadar, El Însuși este Domn și al vieții, și al morții, Viața tuturor, Învierea celor omorâți, *Lumina lumii*⁵, Cel ce prin propria Sa moarte a nimicit *pe cel ce avea stăpânirea morții*⁶, nu a crezut, plecat fiind de iubirea de oameni, că trebuie să lase nelucrată această lege⁷, ci a lucrat-o. Și așa cum S-a asemănat nouă întru toate, ca să arate necesară coborârea Lui pe pământ, El Însuși a luat asupra Sa aceeași legătură cu noi, umblând în *mijlocul umbrei morții*⁸, precum este scris, petrecând trei zile în părțile cele mai de jos ale pământului, acolo unde erau ținute mai înainte sufletele celor ce muriseră deja, strânse cu legături fără putință de scăpare, cărora le-a și binevestit, potrivit fericitului Petru: *și a propovăduit duhurilor ținute în închisoare*⁹. Cum nu ar fi aceasta limpede și cu totul de netăgăduit că și acum sufletele tuturor oamenilor și chiar și ale sfinților trec prin locul acela urât, dar nu sunt reținute acolo, afară numai de cele care prin ușurătatea din timpul vieții lor și-au atras loruși moartea prin păcat? Căci cele care au putut să se înjuge la dumnezeieștile legi și au arătat petrecerea cea din ceruri în Duhul prin trup, sunt trimise și mutate în locuri luminoase cuvenite unei asemenea stări sfinte a sfinților, locuri pe care le cercetează Domnul și la care ochii Lui și rațiunea Lui privesc pururea¹⁰. A căror frumusețe și mărire și stare a fericirii celei fără de sfârșit, și aș adăuga, și a frumuseții celei mai presus de minte, aceștia pe bună dreptate ar putea-o vedea mai limpede și mai înalt, cei care s-au apropiat mai mult decât noi de Dumnezeu și care și-au încheiat alergarea aici și au primit împăcarea, cărora mai vârtos li s-a și pregătit de către Pronia cea care ocârmuiește toate cu înțelepciune. Încât vor trece sufletele sfinților, precum s-a arătat, prin porțile iadului. Căci *nu este ucenic mai mare decât învățătorul lui*¹¹. Totuși cred că nu vor fi ținute ca mai înainte când, potrivit cu ceea ce s-a scris, *împărăția păcatul prin moarte*¹². Dar vor trece (ascultă cu pricepere), nu ca să piară, ci ca să fie cercetați și învățați și acolo străina taină a dumnezeieștii

⁵ Ioan 8, 12.

⁶ Evrei 2, 14.

⁷ Adică legea morții obștești.

⁸ Psalmi 22, 4.

⁹ I Petru 3, 19.

¹⁰ Zaharia 4, 10.

¹¹ Matei 10, 24.

¹² Romani 5, 21.

iconomii (mă refer la pogorârea la iad, pe care a făcut-o pentru noi de voie începătorul vieții, Iisus, răbdând moarte pe cruce, Cel nepătimaș și nepieritor) și ca să fie învățați rațiunea mai presus de fire a celor săvârșite acolo, ce mare și ce minunată biruință a purtat Mântuitorul prin venirea Lui, Cel ce a zdrobit încuietorile cele veșnice! Acestea, așadar, le-am amintit mai înainte de sfintele cuvinte și nu fără sens au fost cercetate de noi mai înaintea celor ce vor fi spuse.

Cum cred, foarte potrivit și folositor este a cerceta cele petrecute la tainica și slăvita Adormire a acestei Pururea Fecioare de neam sfânt și a le pune înainte celor îndrăgostiți de cele bune și iubitorilor de cele dumnezeiești. Căci dacă trebuie să spunem adevărul, până la ea a înaintat moartea cea firească a oamenilor, însă nu ca la noi, întemnițând-o sau stăpânind-o – departe de noi gândul –, ci a primit experiența morții ca într-un somn, somnul acela care ne trimite pe noi de la cele de aici la cele nădăjduite ca într-o răpire ecstatică, așa zicând, prefăcându-ne într-o stare dumnezeiască. Cum a fost, trebuie să o spunem, și cu somnul acela dintâi, cu care a adormit întâiul om când i-a fost luată coasta pentru completarea speciei omenești și ceea ce lipsea a fost făcut din partea care a fost luată [din Adam]. În același mod, cred, și ea, adormind în chip natural, a gustat moartea, dar nu a rămas captivă morții, decât cât o îngăduiau legile firii și cât să împlinească iconomia pe care de la început a fixat-o cu privire la noi Pronia care guvernează toate. Și să se arate limpede modul cum s-a mutat de la cele stricacioase la cele nestricacioase. Fiindcă nici nu era legiuit să-și dea viața aceasta trecătoare altfel decât printr-o astfel de despărțire a părților¹³ care a avut loc în chip natural. Căci nu este, potrivit cuvântului, *om care să nu vadă moartea și să fie viu*¹⁴. Dar om era și cea pe care o laudăm acum și mai presus de oameni, prin urmare, s-a arătat limpede că și ea a împlinit aceeași lege a firii ca noi, chiar dacă, poate, nu întocmai ca noi, ci mai presus de noi, precum a împlinit și pricina pentru care noi am fost conduși să pătimim aceasta¹⁵. Așa vei înțelege pogorârea ei la iad, care în cazul ei a fost astfel, potrivit cuvântului

¹³ Adică prin despărțirea sufletului de trup.

¹⁴ cf. Psalmi 88, 47.

¹⁵ Adică Maica Domnului și Mântuitorul au plătit pricina, călcarea poruncii, pentru care noi am fost conduși să pătimim moarte.

meu, prin despărțirea părților¹⁶, iar stăpânirea timpului¹⁷ a fost cât cerea perioada mișcării naturale să primească prin cercare cunoștința în locașurile cele necunoscute, călătorind pentru prima dată în acestea și străbătându-le ca printr-o cale străină și neumblată. Dar o, Fecioară primitoare de Dumnezeu și Născătoarea Vieții, milostivă fii nouă, care îndrăznim să ne apropiem de cele neajunse și să tâlcuim adâncimea tainelor cele ascunse despre tine, și care încercăm să înțelegem lucrările dumnezeiești rânduite pentru tine de adâncul cel necuprins al judecăților lui Dumnezeu, la care și numai a aținti privirea prin contemplarea cea după minte provoacă frică și minților celor de sus, darămite nouă, celor trupești care ascundem fiara în piele de oaie!

Totuși, am discutat acestea, cu multă frică, atât cât să o arătăm pe ea părtașă cu noi legilor firii. Iar cele mai înalte dintre mărețiile săvârșite pentru tine, fiindcă prin cercare te-ai făcut părtașă lor, tu însăși, o, cu totul fericită Fecioară, le cunoști mai bine, mai sfânt și mai curat decât poate să exprime cuvântul nostru. Și mai înaintea tuturor, [te proslăvește pe tine] Însuși Fiul tău Unul Născut, Cel ce a întemeiat veacurile, și te-a încins pe tine cu slavă după cuviință și cu strălucire, pentru frământătura și întocmirea trupului pe care I-ai împrumutat-o Lui. Și cu atâta slavă te împodobeste, cât nu ar putea cuprinde cu mintea cineva dintre noi, ba, poate, nici dintre înșiși îngerii cei de sus. Dar fie acestea pururea cinstite și păstrate în taină în ascunzișul cel dumnezeiesc, având propriul cuvânt al adevărului nezdruncinat până la sfârșitul restaurării ființelor. Dar ca să nu ne trimiți pe noi nepărtași dumnezeieștilor tale istorisiri, dă-ne nouă cuvânt, ca Maică a Cuvântului, și fă-ne nouă cunoscut modul mutării tale celei săvârșite cu tine. Căci stă încă și acum tot ascultătorul celor dumnezeiești cu urechile plecate către tine să audă glasul tău cel dumnezeiesc, precum tânjea odinioară să-l audă Israel. Pe care glas ridicându-l la înălțime, mai puternic decât o trâmbiță¹⁸, zici: Eu, nimic schimbând din legile firii, cele omești, pe toate le-am făcut noi în chip firesc, pe de o parte, cu *sufletul măresc pe Domnul și mă veselesc cu Duhul*¹⁹, iar pe de altă parte,

¹⁶ Adică prin despărțirea sufletului de trup.

¹⁷ Adică timpul cât a fost ținută în locașurile morții.

¹⁸ Ieșirea 19, 9-16.

¹⁹ Luca 1, 46-47.

cu trupul mă schimb și formează îndumnezeirea cea prin har, lucrând începutul acela și sfârșitul, îndumnezeirea pe care a arătat-o Cel mai presus de dumnezeire Care S-a întrupat în chip de negrăit în mitrasul meu, când adică a plăsmuit din nou în Sine Însuși firea omenească îndumnezeită și pe care ne-a dăruit-o nouă prin împărțirea Duhului, înălțându-Se cu trupul din locașurile cele de pe pământ la cerurile pe care niciodată nu le-a părăsit. Care, plecându-Se din purtarea de grijă față de om, a căutat la smerenia roabei Sale²⁰, și, propunându-Și să ridice blestemul cel dintâi al Evei, a cercetat, prin arătarea în trup, pe cei ce ședeau în întuneric și în umbra morții, răsărind Răsăritul cel sus, și a îndreptat picioarele noastre în calea păcii²¹. Căci Dumnezeu fiind cu adevărat, S-a făcut om în chip mai presus de fire din sânghiurile mele feciorești, aducând pe pământ zămislire și naștere străine firii. Ca prin noutatea firilor să se nimicească cele vechi și să se aducă în loc cele noi și neînvechite și să se facă toate noi și făptură nouă în adevăr, prin această nouă și vrednică de laudă întrupare a Cuvântului.

Căci unde s-a mai auzit vreodată o femeie să fie Maică a lui Dumnezeu? Sau Dumnezeu să fie Fiu al unei femei? Sau un chip omenesc să se arate mai presus de heruvimi prin dumnezeiasca naștere, guvernând toate? Cine a învățat pe închinătorii cei de sus și pe închinătorii cei de jos să se închine ambii fără osebite, cinstind Unul și Același Domn Care a îndumnezeit lutul și a înălțat la cer țărâna? Cine a suit la ceruri smerita și la pământ târâtoarea nimicnicie a oamenilor care prin îndumnezeire a depășit marginile firii, înnoind celor din pământ pământești cale necunoscută, pentru ca oamenii să se arate împreună-cetățeni cu îngerii? Aceste măreții au venit în chip vădit asupra mea și o asemenea slavă a acestora și strălucire am moștenit eu. Pentru aceea pe bună dreptate de acum mă vor ferici toate neamurile, că mi-a făcut mie mărire Cel Puternic și sfânt este Numele Lui²². Și ce este mai măreț decât a fi și a fi numită Maică a lui Dumnezeu? Cunoștința mutării mele dintre oameni pe care o săvârșesc acum o veți avea dovedită de la însuși locașul cortului meu cel pământesc de unde s-a strămutat frământătura trupului celui fecioresc și pământesc, din care S-a alcătuit Iisus

²⁰ Luca 1, 48.

²¹ Luca 1, 78-79.

²² Luca 1, 48-49.

cel simplu [ὁ ἀπλοῦς Ἰησοῦς]. Căci îi este cu puțință celui ce voiește să-și adeverească cele spuse prin cele ce se văd. Căci stau mărturie înaintea ochilor celor ce contemplă cele dumnezeiești cu credință unele imagini clare și chipuri care vorbesc despre mutarea mea: însuși mormântul acesta, săpat în piatră, care până acum a stătut teafăr și care arată clar cu glas mut semnele îngropării mele.

Martore nemincinoase ale întinderii trupului în mormânt sunt urmele din stâncă, întipăririle sfinte care au imprimat în piatră forma mădularelor. Și martorul cel dintâi, pârâul acela al Cedrilor de care acestea sunt înconjurate trâmbițează limpede minunile. Valea Plângerii în care este săpat mormântul, a lui Iosafat, regele Iudei, în care și-a primit începutul pătimirea Celui Nepătimitor. Căci acolo sălășluia adesea Mântuitorul cu ucenicii²³. Acolo S-a rugat, plecând genunchiul, către Tatăl cel din ceruri, printr-o negrăită economie, cerându-I să se depărteze doritul pahar²⁴. Acolo sărutat fiind de vânzătorul a fost predat ucigașilor de Dumnezeu²⁵. Și acestea le știau prin cercare cei ce erau atunci în locul acela. Să se ducă, așadar, necredinciosul acolo și să se încredințeze cu propriii ochi de adevărul celor spuse. Iar cel credincios să se mulțumească cu cele spuse și să înțeleagă prin cele văzute pe cele nevăzute și să se minuneze de cele ce sunt vrednice de toată minunarea. Astfel este mormântul, având acest mod. Dar modul mutării mele, deși este comun tuturor, totuși are o vrednicie aparte, fiind mai presus de sfârșitul oricărui om. Iar mutarea mea este mai bună decât orice cuvânt și orice auz, totuși ea imită pildele din vechime²⁶. Dar care este locașul odihnei? Oare poate fi acesta accesibil simțirii sau cuprins de minte? Nicidecum. Atunci cum ar putea fi văzut sau înțeles de cineva, afară numai de cei care au ajuns la locașul acela prin nepătimire ca un dar nesfârșit și care au fost învredniciți acolo de starea desfătării dumnezeiești? Despre care zice strămoșul meu David: *în locașul cortului minunat până la casa lui Dumnezeu în glas de bucurie și de laudă și în sunet de sărbătoare*²⁷.

Astfel de cuvinte spune Născătoarea de Dumnezeu, din a cărei limbă picură dulceața Duhului și *har revărsatu-s-a pe buzele*²⁸ ei.

²³ Ioan 18, 2.

²⁴ Matei 26, 39.

²⁵ Matei 26, 49.

²⁶ Se referă probabil la mutarea la ceruri a lui Enoh și a lui Ilie.

²⁷ Psalmi 41, 5.

²⁸ Psalmi 44, 3.

Dar noi ce trebuie să spunem la acestea, fraților, decât să ne minunăm de nesfârșita măreție și de toate cele pe care le-a rânduit Pronia în chip atotînțelept? *O, adâncul bogăției, zicând, și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cât sunt de necercetate judecățile Lui și nepătrunse căile Lui*²⁹ și celelalte în continuare. Căci cu adevărat acestea sunt faptele mâinii dumnezeiești superioare înțelegerii omenești³⁰. La care și numai ridicând mintea provoacă frică chiar și celui ce are minte curățită și foarte înaltă³¹, darămite mie, celui pământesc și târâtor la pământ care nu poate înțelege nimic afară numai de lut și materie și de toate cele câte curg și trec și de aceea mă cutremur și mă înfior să nu cumva să insult cu ceva măreția acestei zile, micșorând-o prin cuvântul întinat al îndrăznelii și slăbiciunii mele.

Dar poate cineva dintre cei foarte dornici de a afla se va întreba pe bună dreptate pentru care pricină nu cunoaștem pe vreunul dintre teologi să fi scris despre preacurata și mai presus de lume mutare a Născătoarei de Dumnezeu sau să ne fi lăsat vreo altă scriere pe acest subiect, precum cei care au compus cărțile dumnezeieștilor Evanghelii și care ne-au predat descoperirile teologice? Și zicem așa: pentru că adormirea celei ce a primit pe Dumnezeu a avut loc cu mulți ani după aceea³². Pricina este că ea s-a mutat de la cele de aici când a ajuns la adânci bătrânețe. Sau pentru că în vremurile acelea încă nu era îngăduită înțelegerea acestor lucruri, fiindcă nici în scrierea Evangheliei nu era convenit să fie mai întâi asumat cuvântul semănat al iconomieii întrupării și îndată după aceea să expună despre acestea, fiindcă aceste lucruri aveau nevoie pe cât se pare de alt studiu și de altă tratare decât se putea în vremea aceea. Dacă într-adevăr acestea sunt pricinile nu știm să spunem. Dar și eu sunt convins că bărbații purtători de Duh și-au întins cuvântul iconomieii numai până la petrecerea în trup a Cuvântului împreună cu noi și nimic nu au mai arătat după Înălțarea Lui și după aceea au păstrat tăcerea. Totuși, ca nu cumva, fiindcă noi nu spunem prea multe, unii să creadă că taina acestei zile a fost predată complet tăcerii, cred că este bine să adaug cuvântului ceea ce am aflat noi după putere pentru înțelegerea și pentru adevărarea

²⁹ Romani 11, 33-34.

³⁰ Pilde 8, 9.

³¹ IV Regi 8, 11.

³² Adică atât după evenimentele biblice, cât și după scrierea Evangheliilor, cel puțin așa credea Sfântul Andrei Criteanul.

scopului care ne stă înaintea. Căci nu a rămas până în sfârșit necunoscută taina sfintelor cuvinte, chiar dacă a fost văzută oarecum mai umbrat. Căci s-a spus unuia dintre sfinții teologi care era cunosător în cele dumnezeiești, cu înțelepciune și pricepere, să descopere ordinea îngerești ale ierarhiei celei de taină a minților celor cerești³³. La acestea se adaugă și descoperirile negrăite cele arătate cuviosului Pavel să le învețe pentru înălțimea curăției, a căror dumnezeiască numire mai presus de lumină nu este cu puțință lumii să o aibă, ca unele care sunt dincolo de toată ascunzimea și negrăirea. Cine este acesta, voiți să spun? Numai că, lăsându-i la o parte numele, vi l-am făcut deja cunoscut din semnele însușirilor lui, ca să-l cunoașteți precum cunoașteți leul după unghii. Cred că nu îl ignorați pe bărbatul cei ce nu fără cercare ați cunoscut geniul lui. Dar trebuie să-i spunem numele bărbatului dacă vrem cumva ca prin acesta cuvântul nostru să devină mai vrednic de crezare.

Dionisie este acesta, cel mare în cele dumnezeiești și mare în auzirile cele din cer și în toate câte sunt chipuri și asemănări ale numirilor dumnezeiești nenumite. Care în cartea sfântă *Despre numirile dumnezeiești* în cel de-al treilea capitol³⁴ care vorbește despre aceasta, despre puterea rugăciunii, și despre fericitul Ierotei și despre evlavie și despre scrierea teologică a acestui cuvânt și istorisind mai discursiv cele ale aceluia dumnezeiesc bărbat, așa scrie către Timotei, zicând: „Deși aceasta s-a observat și de noi cu mare grijă, astfel încât la cele distinse printr-o expresie clară de dumnezeiescul învățător să nu încercăm deloc să repetăm printr-o tautologie aceeași lămurire a Scripturii propusă de el. Fiindcă pe lângă ierarhii noștri primitori de Dumnezeu – când și noi, cum știi, și el și mulți dintre sfinții noștri frați ne-am adunat pentru contemplarea trupului celui începător al vieții și primitor de Dumnezeu –, erau prezenți și Iacov, ruda Domnului, și Petru corifeul și înălțimea venerabilă a teologilor. Apoi, după contemplarea aceea, am socotit de cuviință toți ierarhii să laudăm, atât cât era în stare fiecare, bunătatea nesfârșită în putere a slăbiciunii de Dumnezeu începătoare [θεαρχικῆς ασθενείας]³⁵. El îi stăpâna pe toți, cum știi, pe lângă

³³ Se referă la Sfântul Dionisie Areopagitul.

³⁴ Dionisie Areopagitul, *Despre numirile dumnezeiești*, III, §2, p. 144, traducere de Pr. D. Stăniloae, Editura Paideia, București, 1996.

³⁵ Epitetul se referă la Maica Domnului, este contemplat aici trupul ei adorant, numit de Sfântul Dionisie începător al vieții și primitor de Dumnezeu și de

teologi, și pe ceilalți învățători ai tainelor. Căci cu totul ridicându-se peste sine, cu totul ieșindu-și din sine pătimește părtășia cu cele lăudate. Și era cunoscut și nu era cunoscut de toți ceilalți care îl vedeau și îl auzeau că este primitor de Dumnezeu și era socotit dumnezeiesc cântăreț". O, fericit cu adevărat suflet și limbă care înveți și grăiești acestea! O, cine poate să-mi facă să răsune în urechi ecourile celor lăudate acolo în chip dumnezeiesc? Căci dacă aceia au avut parte de o viață atât de înaltă și dacă cel ce laudă atât a admirat contemplația minții neamestecată cu cele de jos, cum trebuie să fi fost cele lăudate, sau mai bine zis ceea ce se lauda? Dar cuvântul să treacă mai departe spre cele ce urmează. „Și ce ți-aș putea spune ție, despre cele teologhisite acolo? Căci dacă uneori uitam cu desăvârșire de mine însumi, adeseori le aflam de la tine și reascultând părți dintre cântările acelea insuflăte de Dumnezeu. Astfel râvna ta de a transmite cele dumnezeiești nu ți-a fost în zadar. Totuși și tainele acelea de acolo le vom lăsa deoparte și ca unele ce sunt multora negrăite și ca unele ce-ți sunt cunoscute ție”³⁶. Acestea ne spune nouă Dionisie, tâlcuitorul cel înalt al teologiei, vulturul care zboară pe înălțimile cerurilor, mintea zugrăvitoare a celor sfinte. Dar eu cred că se cuvine să nu trecem cu vederea, ca și cum ar fi fără importanță cele spuse, ci atât cât este cu putință să rămânem în acestea și să pătrundem în adâncimea înțeleșurilor din care și ceea ce este dorit de noi se arată mai reliefat și mai evident. Dar tu, cuviosul meu ascultător, vezi-mi sensul celor spuse, ca să pricepi împlinirea tainelor și să cunoști ce și ce fel este adunarea celor spuse de noi și minunea ierofantului de care am vorbit mai înainte.

Trebuie, așadar, coborând treptele pururea pomenitului Sion³⁷ (căci în acesta am fost urcați puțin mai înainte de cuvânt, căci această petrecere a avut-o Maica Domnului pe pământ) în chip potrivit acum de la noi înșine să petrecem la mormânt trupul acela feciorelnic. Căci în mâinile Aceluia, în a Cărui mână se află sufletele noastre ale tuturor, Maica lui Dumnezeu și-a încredințat și sufletul ei, sfârșindu-și viața în trup. Apoi după ce-i vom fi săvârșit în chip

asemenea θεαρχικῆς ἀσθενείας, slăbiciune de Dumnezeu începătoare, ca una care om slab fiind a născut pe Dumnezeu. În același sens tâlcuiește acest fragment din Sfântul Dionisie Areopagitul și Sfântul Ioan Damaschinul într-una din Omiliile sale la Adormire.

³⁶ Sf. Dionisie Areopagitul, *Despre Numirile dumnezeiești*, III, 2. (PG 3 681-684)

³⁷ Psalmi 136, 1.

potrivit calea ieșirii, cu refrenul petrecerii la groapă, să unim lauda de îngropăciune. Căci astfel cuvântul nostru aleargă precum un torent și cele spuse primesc o dezvoltare clară. Dar ca să fie aceasta, vino, du-te și înaintează prin ascuțimea celei mai strălucite și desfătate vederi a minții, iubite, pe cucernicul Ghetsimani și închipuiește-ți icoana arătată, comparând cele spuse de noi cu adevărul lucrurilor. Căci nu vei avea nevoie de cuvinte lungi spre hrana cunoștinței, privind la fapte. *Căci toate sunt lămurite pentru cei pricepuți și drepte pentru cei ce au aflat știința*³⁸.

Așadar, vei afla palatul Lui preafrumos și împodobit, de mult preț și strălucit înconjurând toată lumea. Prin această casă înaltă și sfânt zidită, înțelege mormântul Născătoarei de Dumnezeu, feciorelnic și primitor al miresei. Privește cu ochii credinței întinderea în mormânt a mădurelor sfânt zugrăvite ale împărătesei. Pe care au închipuit-o, nu mult după înmormântare, după ce sfântul ei cort a fost mutat, dăltuirile scobite în piatră nu făcute de mână omenească³⁹. Vei afla tot acolo, cercetând tainic printr-o contemplare mintală, adunarea sfinților învățători adunată cu folos. Căci spune tâlcuitorul celor sfinte⁴⁰ că erau atunci de față, printr-o negrăită bunăvoină, o adunare de bărbați purtători de sfințenie nu ușor de numărat. Ca să atingem cu mintea sensul celor spuse, trebuie, conduși prin mistagogia dumnezeiescului Duh, să ne facem pe Maica Cuvântului ajutătoare a cuvântului nostru. Căci va fi de față, fiind dăruitoare a binelui, învățându-ne și înțelepțindu-ne mai mult decât cerem noi. Dar vino și tu însuși, tâlcuitorule, învățătorule și văzătorule al celor necuprinse și jertfitorule sfânt al cortului celui adevărat și fii călăuzitor al celui ce vrea să petreacă întru ale tale și povățuiește-mi mintea fără înșelare către înțelesul a ceea ce caut prin vederea unei tainice percepții. Căci ne arată prin cuvintele lui, cuviosul⁴¹, cum aproape toată adunarea Sfinților Apostoli a fost ridicată împreună în jurul cuvioasei și mării aceleia privescătoare a Născătoarei de Dumnezeu și pe ucenicii care erau împreună în tot pământul i-a adunat atunci pe toți laolaltă între

³⁸ Pilde 8, 9.

³⁹ Vrea să spună că acel catafalc de piatră pe care a fost așezat trupul împărătesei are imprimat în el forma trupului împărătesei în chip minunat.

⁴⁰ Este vorba de Sfântul Dionisie Areopagitul *et passim*.

⁴¹ Este vorba tot de Sfântul Dionisie Areopagitul.

care unul era și el însuși⁴² împreună cu Timotei și Ierotei, înțelepții lui Dumnezeu. Căci zice: „când și noi, cum știi și tu însuți, și mulți dintre sfinții noștri frați ne-am adunat spre vederea trupului aceleia începător al vieții și primitor de Dumnezeu”. Dar trup începător al vieții nu am putea înțelege pe altul decât cortul acela feciorelnic și primitor de Dumnezeu, din care Cel mai presus de ființă îndumnezeind frământătura⁴³ și venind cu adevărat la existență, a luat ființă în chip mai presus de ființă. Căci nu era vorba aici despre trupul cel Stăpânesc. Căci nu erau prezenți mai înainte de pătimire unii care au crezut după pătimire⁴⁴. Ci cred că aici îi arată limpede pe ierarhii primitori de Dumnezeu, pe următorii ucenicilor, ca întâistătători ai Cuvântului. Și nimic de mirare, dacă Duhul Care L-a ridicat pe Ilie oarecând și l-a înălțat într-un car de foc și l-a făcut vizitiu al cerului, atunci și pe aceia dintr-odată i-a adunat prin nor în Duhul. Căci toate sunt ușoare lui Dumnezeu, precum știm și în cazul lui Avacum și Daniel.

Dar tu, iubite, câți crezi că au fost adunați în același loc din alte părți, unii fiind ucenici, alții urmași ai ucenicilor? Căci aceasta arată acel „Și mulți dintre sfinții noștri frați”. Încât este limpede că nici cei șaptezeci dintre ucenicii lui Hristos arătați mai târziu nu au fost nepărtași adunării aceleia alese de Dumnezeu. Căci pe bună dreptate i-a adus într-o clipită, răpiți de Duhul Sfânt, și pe unii care erau întâi săvârșitori ai tainei și iubitori ai privesților dumnezeiești, dar și pe cei ce veneau îndată după ei, ca unii care dețineau locul al doilea în teologie. Aceasta o arată prin cele ce adaugă: „Dar erau de față fratele Domnului Iacov și Petru corifeul și cea

⁴² Este vorba în continuare de Sfântul Dionisie Areopagitul.

⁴³ πρόσλημμα, lit. ceea ce a fost asumat, adică trupul luat din Sfânta Fecioară. ÎNSEAMNĂ, DE ASEMENEA, ȘI ceea ce a fost adăugat, frământătura, aluatul dospit.

⁴⁴ Sfântul Andrei spune că în textul citat de Sfântul Dionisie nu este vorba de trupul Mântuitorului, numit începător al vieții și primitor de Dumnezeu, fiindcă erau prezenți la „privesște” pe lângă Apostoli, și unii ucenici care au venit la credință după pătimirea Mântuitorului și care nu L-au prins pe Mântuitorul în viața Lui pământească. Deci este vorba despre trupul Maicii Domnului, nu al Stăpânului. De altfel, epitele care caracterizează sfântul trup din textul dionisian, ζωαρχικου και θεοδόχου, nu se pot referi la trupul Mântuitorului. Primul, ζωαρχικου, începător al vieții, s-ar putea referi la trupul Mântuitorului, dar cel de-al doilea, θεοδόχου, primitor de Dumnezeu, în nici un caz, altfel ne-am face vinovați de asociaționism. Trupul Mântuitorului nu este primitor al dumnezeirii, El avea dumnezeirea în mod ființial.

mai venerabilă înălțime a teologilor. Dar s-ar minuna cineva gândindu-se la venirea lor laolaltă.

Când toți cei ce au venit împreună la Ierusalim (căci era nesfârșită adunarea lor), ce s-a întâmplat acolo și ce s-a lucrat acolo se va arăta în continuare. Apoi, pe cât pare, după ce toți ierarhii au lăudat priveshța, pe cât era fiecare în stare, „bunătatea nesfârșită în putere a slăbiciunii thearhice⁴⁵” ... Dar care era priveshța și care era frumusehța sau care era teologia cântată a frumusehții celei cunente lui Dumnezeu, se cuvine să vedem dacă ne va fi cu puțină să o contemplăm cu ochii noștri cei înhțelegători. Priveshte luminoasă și cu bună cuvinhță s-ar fi arătat atunci primitoșilor de Dumnezeu, cum a arătat cuvântul meu, strălucirea dumnezeiască atotluminosoasă a cortului celui feciorelnic în care s-a văzut trupul începător al viehții și cu totul luminos al Născătoarei de Dumnezeu, al nostru și mai presus de al nostru, prin care ni s-a dăruit nouă început al unei viehți mai dumnezeiești, Iisus Hristos, începătorul viehții, Care a făcut pârga noastră începătură a viehții, pe care Și-a plăsmuit-o Sieși în chip mai presus de fire din pânțele feciorelnic: *Iar dacă este pârga sfântă și frământătura este sfântă și dacă rădăcina este sfântă și ramurile sunt*⁴⁶. Începător al viehții este deci trupul Născătoarei de Dumnezeu primind înșăși întreaga deplinătate începătoare a viehții, a dumnezeirii, comoara de mult preș a fecioriei, cer preainalt, pământ lucrat de Dumnezeu, pârga frământăturii adamice îndumnezeite în Hristos, chipul întru totul asemănător frumusehții celei dintâi, păzitoarea pecetluită de Dumnezeu a vistieriei judecăhților lui Dumnezeu celor negrăite, sălaşul virtușilor, tabla înhțelegătoare a dumnezeieștilor cuvinte ale iconomiei celei către noi. Adâncul cel netălcut al deplinăhții celei nedeșertate a *Celui ce umple toate întru tohți*⁴⁷, turnul cel nesurpat al nădejdilor celor ascunse, comoara nesticăciunii celei mai presus de minte, veșmântul Cuvântului Celui mai presus de început care S-a făcut bărbat, palatul pământesc al Împăratului ceresc, atelierul vestit al dumnezeieștilor schimbări către noi, materia cu totul potrivită dumnezeieștii Întrupări, lutul cel de Dumnezeu desăvârșit, Atotcreatorul și Artizanul, din care,

⁴⁵ Adică a trupului neînsușeșit al Maicii Domnului.

⁴⁶ Romani 11, 16.

⁴⁷ Efeseni 4, 10.

venind la ființă asemenea nouă și pentru noi în întregime și cu adevărat, Cel mai presus de ființă a luat ființă.

Și, o, ochi cu adevărat fericiți și buze care au lăudat acestea! Cine ar putea tâlcui cu limba acele priveliști tainice? Cine ar putea lăuda căruța cea luminoasă a luminii celei inteligibile? Aceea era sfeșnicul prin care firea a primit mai presus de fire pe soarele dreptății. Aceea este oglinda înțelegătoare a razei Tatălui. Prin strălucirea aceleia am fost luminați de Dumnezeu cel mai înainte de luceafăr⁴⁸. Aceasta este tronul cel înalt și preainălțat pe care Domnul Savaot șezând, a fost văzut de Isaia cel mai văzător dintre proroci⁴⁹. Aceasta este vrednicia împărătească a neamului celui ceresc, locul sfințit a slujirii jertfei celei sfinte, tămâierea cea înțelegătoare a dumnezeieștilor arderi de tot, cleștele cărbunelui celui curățitor⁵⁰, toiagul levitic, rădăcina lui Iesei⁵¹, sceptrul lui David⁵², Maica Plăsmuitorului a toate, hrănitorea Hrănitorului, ușa cea dinspre răsărit a lui Hristos, Cel ce a răsărit de la Răsăritul cel de sus⁵³, sânul mic al Celui ce cuprinde toate, veșmântul fără de pată al Mielului și Păstorului⁵⁴, junca neînjugată a vițelului celui îngrășat, lâna cea preacurată purtând roua cea cerească⁵⁵, pământul feciorelnic al Celui ce l-a plăsmuit din nou pe Adam⁵⁶, cerul Celui ce a făcut pământul cer, vederea cea mare a prorocilor, pe care închipuind-o felurit sfinții⁵⁷, au învățat simbolic tainica întrupare a lui Dumnezeu și au închipuit marea taină a iconomieii. O lume mare într-una mică, a Celui ce a adus la existență lumea care mai înainte nu era și care este vestitoare a măreției Lui.

Dar cum nu ne vom minuna văzând-o șezând pe pat pe cea astfel cinstită și luminată de Dumnezeu, Născătorul și Țiitorul a toate, când toate puterile ei cele trupești au încetat? Căci aceasta cred că arată ierofantul când zice: „Bunătatea cea nesfârșită în putere a

⁴⁸ Psalmi 109, 3.

⁴⁹ Isaia 6, 1.

⁵⁰ Isaia 6, 6.

⁵¹ Isaia 11, 10.

⁵² Psalmi 88, 43.

⁵³ Luca 1, 78.

⁵⁴ Apocalipsa 7, 14-17.

⁵⁵ Judecători 6, 36-40.

⁵⁶ Facerea 2, 7.

⁵⁷ Evrei 1, 1.

neputinței celei thearhice”. Căci era plin de frică ceea ce se vedea. Purtătoarea vieții, moartă. Ceea ce vorbea cu Dumnezeu, fără grai, Ceea ce a primit viața în pânțele ca într-un chivot, zăcând pe pat moartă și fără suflare. Chiar dacă acestea erau străine firii, nu erau de mirare. Căci erau acolo taine înțelegătoare pentru cel ce putea vedea înțelegător cele dumnezeiești. Naștere și feciorie, cuvinte ale proniei și judecății, înălțare și coborâre, măreție și smerenie⁵⁸. Acolo chipul trupului eclipsează razele soarelui. Acolo moartea este, de fapt, veșnică viață, care luminează vederile celor ce priveau. Bogăție era acolo umplând tot cerul și cele pământesti. Vedere nouă mai vrednică de laudă decât toate vederile. Ce este acest cort al Maicii lui Dumnezeu zăcând pe năsalie, din care Dumnezeu a venit, purtând ca o statuie chipul nostru bărbătește, și capul în care, plăsmuindu-se din nou, a fost îndumnezeită frământătura firii celei făcute din țărână? Și astfel era priveliștea. Și poate era încă și mai bine decât am reușit noi să înfățișăm. Dar care este lauda? Și ce fel sunt cele laudate, Hristos să vină și să ne dea nouă cuvânt, Ca Unul Care este Cuvântul și înțelepciunea și puterea și să ne călăuzească mintea spre razele luminoase ale laudelor dumnezeiești, prin care fie să ni se limpezească nouă mintea de-a pururea și de care am fost luminați și am fost ținuti în Însuși Hristos, Domnul nostru, Căruia fie slava și puterea împreună cu Atotputernicul Părinte și de viață făcătorului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Traducere de Laura Enache,
ediție de Pr. prof. dr. Dragoș Bahrim

⁵⁸ Luca 1, 46 și 52.